

Falchs

23

Grup de divulgació
de la història de Fals

FULLS DE DIVULGACIÓ DE LA HISTÒRIA DE FALS

FEBRER 2006, NÚMERO 23

Mas Massana (3era. part)

Vicenç Massana Puigdemívol es va trobar al davant de la casa abans d'arribar a la majoria d'edat. Des del punt de vista legal, tenia cura dels seus assumptes el seu oncle de Castelltallat, Francesc Puigdemívol. El 1751 va fer un establiment de vinya a un tal Josep Sagristà, i en el tracte s'estipulava que si el parcer volia fabricar una bota, el Massana li donaria gratis la fusta i li deixaria un lloc al celler de casa per guardar-la. El 1752 va fer un tracte similar amb Valentí Massana, un parent pobre, d'un tros de 3 quarteres i mitja, de pertinències de la masoveria del Pla de la Vila. Aquell mateix any, el batlle del poble va convocar a dos pagesos, l'un el Valentí Massana abans esmentat, l'altre Agustí Oller, i aquests van jurar sobre els quatre evangelis que el Vicenç Massana era el veritable hereu, perquè era fill de Valentí Massana i nét de Pau Massana, i que n'estaven segurs, perquè feia molts anys que coneixien la família. El primer perquè eren parents, i el segon perquè havia treballat cinc anys de mosso a la casa. No trobem una explicació a aquesta declaració jurada, que deuria venir motivada per alguns dubtes sobre la legitimitat de l'hereu.

El 1752, el Vicenç va fer capítols amb Maria Feixas, filla de l'amo de l'heretat de les Feixes de Coaner. El dot va ser de 700 lliures i, com de costum, va ser pagat a terminis. El 1759 va signar un document reconeixent que el seu sogre Martí Feixas ja li havia pagat 200 lliures a compte del dot promès. Com a cap de casa era administrador, juntament amb el rector de la parròquia, d'una causa pia creada i fundada per un oncle capellà, Pau Massana, que havia estat rector de Santa Eulàlia del Corró de Vall. La causa pia era un capital en dipòsit, els rèdits del qual servien per subvencionar el casament de noies jovenetes; «...dos causas pias per donzellas a casar, so es, la una per las del llinatge y parentela de dit fundador y la altra per las que son naturals y nativas del lloch de Fals...»

El 1791 l'amo del mas Massana es va desplaçar a Cardona a donar comptes davant del representant del Duc dels censos que la seva casa feia per drets de senyoria. Va declarar que per les heretats Massana i Pla de la Vila pagava cada any, des de temps immemorial, sis quartans de blat i sis de civada, mesura de Barcelona, un corter de vi, dues fogasses de pa, i 12 diners. Pel mas de la Serra o Collet, pagava 4 sous, i pel Molí de Fals o del Massana, 60 sous. El

pagament en espècie s'havia convertit en monetari, de manera que en total pagava anualment al Duc quatre lliures i mitja.

El següent amo va ser Valentí Massana Feixas, casat amb Maria Serra, de Castelltallat. Va tenir, com a mínim, quatre fills; l'hereu Pere, el Valentí, que es va fer capellà, el Salvador, que es va establir al Collet, i el Domingo, que va quedar concho. Pere Massana Serra es va casar amb una dona del terme d'Òdena, dita Maria Brunet. Van tenir una bona colla de fills; Salvador, Ramon, Antoni, Pere, Valentí, Maria, Raimunda, Teresa, Josefa, i Rosa. El 1842, el Pere era un dels dos regidors de l'ajuntament de Fals, i com a tal va efectuar un pagament de 790 rals per pagar un substitut pel jove que Fals havia d'aportar a l'exèrcit. Aquell temps el servei militar encara funcionava amb un sistema de quotes. Pere Massana va fer testament a Manresa el desembre de 1849, va morir el 21 de maig de 1850, i el seu testament va ser obert i fet públic dos dies després. Va deixar 200 lliures als nois i 600 lliures a les noies, i va fer hereu al primogènit Salvador Massana Brunet. La seva muller Maria el va sobreviure molts anys, fins el 1876, que va morir a l'edat avançada de 92 anys. Dels fills d'aquesta parella n'hem recollit les següents informacions; La Teresa es va casar amb Celdoni Botines Ribalta i la Maria amb Miquel Puig Serra, de Castellnou. La Munda i la Josefa es van quedar solteres i van viure sempre més a casa de l'hereu. El Pere va establir-se a Barcelona, mentre que l'Antoni va seguir la carrera militar, i quan va morir el 1863 era metge del Batalló de Zamora.

Vista general

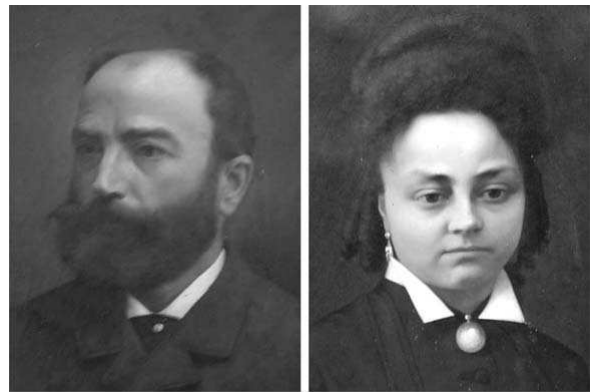
Salvador Massana Brunet va perdre el pare quan tenia uns 14 anys. Va quedar sota la tutela de sa mare i el dos oncles. El 1867 va assumir plenament l'herència i va signar un document reconeixent que els tutors havien cuidat el seu patrimoni amb lleialtat i eficiència. Durant la seva vida, l'heretat Massana va prosperar extraordinàriament, gràcies al seu esforç i a la conjuntura econòmica favorable. El vi es pagava car i les terres no paraven de produir raïms. En una estadística del 1850, consta que a les bótes del celler de la casa s'hi emmagatzemaven 149 càrregues de vi. El Salvador va fer moltes inversions i millores a les terres i els edificis de la seva propietat. Va ampliar les cases del Collet, el Pla de la Vila i el Molí, i va fer unes obres molt importants a la casa pairal. La reforma va consistir en afegir un cos nou a la part del migdia de la casa vella, quedant l'antic portal de dovelles amagat i mig tapiat a l'interior de l'edifici. La nova façana acabava en forma rodona, i al primer pis uns grans finestrals, dotats de persianes de propietari, asseguraven una magnífica il·luminació a la galeria i la sala principal. Al cantó sud, una portalada donava accés a un pati envoltat per una tanca alta de pedra. Es diu, que la idea i els mateixos croquis del projecte van ser obra del Salvador, qui, a més de ser un propietari rural, era una persona instruïda i motivada per la cultura. Els viatges a la capital, la seva col·lecció de llibres i revistes, i el seu gust per les innovacions tècniques, són un reflex de les seves àmplies inquietuds culturals. Com qualsevol home del seu temps i condició, tampoc negligia una bona relació amb l'església. És "vox populi" que va descartar la construcció d'una capella a redós del seu mas, com feien altres propietaris, i que va preferir subvencionar l'ampliació de l'església parroquial. La "Capella Fonda" on es trobava l'altar del Santíssim Sagrament, va ser inaugurada el 1885, segons la data de la llinda d'una finestra, i va ser construïda pel mestre d'obres Celdoni Portella, el mateix que va treballar en l'edifici del Teatre Conservatori de Manresa.

Es conta que durant un dels episodis de les guerres carlines, els soldats van provocar un incendi que va afectar la part vella de la casa. Les persones no van prendre mal, perquè prèviament havien fugit i s'havien refugiat a Claret de Cavallers, a casa d'un parent. El Salvador es va casar el 1872 amb Francesca Cortés Morató, de Callús. El dot va ser de 1.500 lliures, equivalents llavors a 3.638 pessetes, i l'escreix o donació del marit a la muller, va ser de 1.333 pessetes.

La Francesca va morir el 1899 a l'edat de 50 anys i sense haver portat cap fill al món. El Salvador va testar el juliol de 1905 i va acabar els seus dies el 9 d'agost de 1906, a l'edat de 78 anys.

En no haver-hi fills, l'herència va haver de desplaçar-se cap al parent més proper. Li va tocar al "Perico" Massana Franch, fill únic del Pere, el germà del Salvador que s'havia mort a Barcelona l'any anterior. El nou amo era molt jove quan es va trobar amb la responsabilitat de tirar endavant la propietat de l'oncle difunt. Va seguir vivint al carrer Rosselló de Barcelona i va cursar els estudis de dret, però

de quan en quan pujava a Fals i s'estava uns dies a casa dels masovers. Confraternitzava amb ells i sortien a caçar plegats. Es va casar amb la seva cosina Francesca Franch Jofre, que es feia dir "Fanny". La Fanny havia nascut a Igualada el 1882 i era la quarta filla de l'advocat Sebastià Franch Jover, germà de la mare del Pere Massana, i de Carme Jofre Castells, de Barcelona. Al cap de poc temps de casar-se, el Perico es va posar malalt i el 4 de gener de 1932 va morir. Alguns avis del poble expliquen una història macabra relativa a aquesta defunció. Diuen que el Perico patia la malaltia de la son o catalèpsia, que, com tothom sap, és una mort aparent provocada per una paràlisi, i que va ser enterrat sense ser ben mort. Quan, uns anys després, van obrir el nínxol, la tapa havia estat alçada i una cama de l'esquelet sortia del taüt. Val a dir que històries semblants eren molt de grat als nostres avis, i servien, més que res, per mantenir l'audiència infantil desvetllada a la nit.

Salvador Massana i Francesca Cortés

El dia abans de morir, o de ser enterrat, el Pere va dictar testament al notari de Barcelona Frederic Trias de Bes, anul·lant un testament anterior. El nou testament va provocar dissensions dins de la família i va acabar amb un conflicte d'interessos entre la vídua i un cosí del difunt que defensava els seus drets a l'herència. Una sentència judicial de 1934 va donar la raó a Lluís Massana Masvidal, i després de superar diversos entrebancs, el 1940 va poder inscriure la propietat al seu nom al registre. La Fanny va haver de renunciar als seus drets a canvi d'una compensació econòmica. Lluís Massana era fill de Valentí Massana Brunet, i per tant, també nebot del Salvador. Era farmacèutic i regentava una important farmàcia a la ciutat de Vic. Militava en el partit carlí i durant els avalots dels primers dies de la guerra civil va rebre la visita d'uns milicians que volien tenir una conversa amb ell a la seu del Comitè. Els va dir que s'anava a treure la bata, va saltar per la finestra del darrera, i cames ajudeu-me a córrer. Va passar la guerra amagat, com tants altres catalans de dretes.

La seva muller era Montserrat Bach Font, filla del mas Bach, una masia molt forta del Lluçanès. Era una dona molt religiosa, que estava molt ben considerada en els ambients eclesiàstics de Vic, perquè donava bones almoines a les diverses esglésies i convents de la ciutat i rodalies. Va tenir dos fills, Josep i Miquel, i dues filles, Pilar i Mercè. Una de les

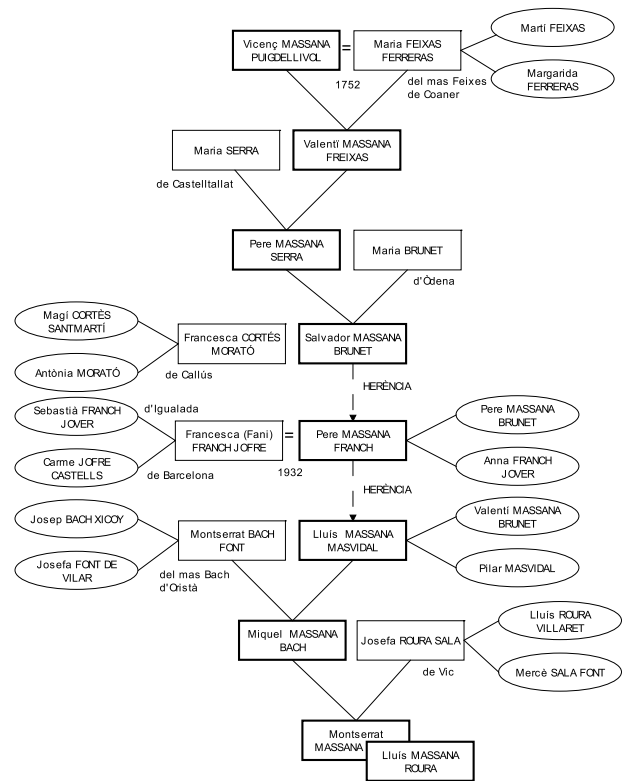
noies es va fer monja, mentre que l'altra noia es va casar amb Pere Vacarissas, propietari de Valldòria de Rajadell. El Josep, el fill gran, es va fer capellà i va exercir molts anys a les Germanetes dels Pobres. També era organista de la Seu. De fet, tots els germans tenien sensibilitat musical i tocaven un instrument o altre, i en algunes ocasions organitzaven petits concerts a la sala del mas Massana per un públic restringit a la família. Lluís Massana, el farmacèutic, va morir el 4 de desembre de 1947 a la Garriga.

L'hereu va ser el segon fill, el Miquel Massana Bach, però l'usdefruit el va retenir la Montserrat Bach fins el 1981, l'any que va morir. El Miquel es va casar amb Josefa Roura Sala, que procedia del mas Marcús, una propietat situada al peu de la muntanya del Montseny. La parella va tenir dos descendents, el Lluís i la Montserrat. El Miquel va passar per dificultats econòmiques i va començar un procés de divisió de l'heretat Massana que ha arribat fins als nostres dies. Va començar el 1963 venent-se la finca del Pla de la Vila a l'especulador immobiliari Lluís Canet, que tenia la intenció de fer-ne la urbanització que porta el seu nom. La propietat Massana va passar de tenir 391 hectàrees a tenir-ne 276. Després es van segregar altres trossos, per exemple les granges del Ton del Molí (1976) i del Ramon de la Creu (1977), i una altra porció de 46 hectàrees a la banda sud de la riera, que va comprar el Canet i el seu soci capitalista, el Manuel Armillas. La superfície va quedar reduïda el 1978 a 115 hectàrees. Posteriorment hi ha hagut més vendes, com el Collet, mas Perera, el tros de bosc de la Torre Nova, i diverses peces soltes de terra. Actualment la seva extensió és de 80 hectàrees. L'heretat Massana va ser cedida a Josefa Roura, i després de la defunció d'aquesta, va passar als seus dos fills, a mitges, però qui fa estada habitualment a la casa és el Lluís Massana Roura.

No podem acabar la història d'aquesta casa sense parlar d'uns altres Massana, els masovers. La família dels masovers és una branca escindida del tronc principal. La bifurcació ve d'antic, en concret s'origina en Salvador Massana Serra, fill segon de Valentí Massana Feixas, l'hereu del mas Massana. El pare va permetre al Salvador que s'instal·lés a la seva masoveria del Collet, on feia uns anys s'hi havien fet obres de consideració, segons testimonia una llinda marcada amb l'any 1767. El Salvador tenia els mateixos drets i deures que un masover normal, és a dir, havia de pagar parts a l'hereu, el seu germà Pere, però disposava, per altra banda, d'una bona casa i terra suficient per alimentar la seva família.

El successor del Salvador va ser el Domingo Massana Grau. Aquest va tenir cinc filles i dos fills; el Dominguet Massana Closa, casat, primer amb Maria Casas, i després, amb Palmira Puig, i Josepet Massana Closa, casat amb Trinitat Penas Piqué. El 1906, el Domingo i la seva família va marxar del Collet i va instal·lar-se a la casa principal del mas Massana. Aquest trasllat va coincidir amb la presa de possessió del nou amo, el Perico Massana, el qual ja no era pagès i normalment vivia a Barcelona. Quan visitava ocasionalment el mas, feia estada en unes habitacions que

tenia reservades. Al començament, van estar-se tots a la part nova, però en casar-se el Josepet amb la Trini, la jove parella va ocupar la part vella, l'estança destinada als masovers.

Després de la guerra, el farmacèutic Lluís Massana Masvidal va fer obres en uns coberts, coneguts com la Barraca dels Bous, i va convertir-los en un habitatge modern. És l'actual mas Perera. El Josepet, la Trini i els seus quatre fills s'hi van traslladar, mentre que el seu germà i companyia van moure's de la casa nova a la casa dels masovers, on també s'hi havien fet obres de millora. L'amo es va quedar la part millor de la casa pel seu ús exclusiu.

Així doncs, durant els darrers seixanta anys han viscut al mas Massana el matrimoni format per Domingo Massana Casas i la seva muller Candelària Casals Parcerisas, filla de cal Mosquit, i el seu fill gran, Josep. Durant aquest temps, els masovers s'han cuidat de la casa i d'una part de les terres, i també del molí d'oli. Aquest molí encara va ser operatiu els anys posteriors a la guerra. Era un dels dos molins del poble, i l'estricta control de la producció agrícola que va imposar el Govern durant els anys del racionament, obligava a tots els pagesos del terme a moldre les olives en el lloc designat. A tall d'exemple, l'hivern de 1942, es van aixafar en el trull del mas Massana 33.290 Kg. d'olives, que van produir 5.877 kg. d'oli. Aproximadament una tercera part era per consum propi, mentre que la resta es comercialitzava a preu taxat.